Uradni list
Evropske unije

SL
Serija L

2024/2371

10.10.2024

RESOLUCIJA EVROPSKEGA PARLAMENTA (EU) 2024/2371

z dne 11. aprila 2024

s pripombami, ki so del sklepa o razrešnici glede izvrševanja proračuna Evropskega skupnega podjetja za ITER in razvoj fuzijske energije za proračunsko leto 2022

EVROPSKI PARLAMENT,

— ob upoštevanju sklepa o razrešnici glede izvrševanja proračuna Evropskega skupnega podjetja za ITER in razvoj fuzijske energije za proračunsko leto 2022,

— ob upoštevanju člena 100 in Priloge V Poslovnika,

— ob upoštevanju mnenja Odbora za industrijo, raziskave in energetiko,

— ob upoštevanju poročila Odbora za proračunski nadzor (A9-0090/2024),

A. ker je bilo Evropsko skupno podjetje za mednarodni termonuklearni poskusni reaktor (ITER) in razvoj fuzijske energije (v nadaljnjem besedilu: skupno podjetje) ustanovljeno aprila 2007 za obdobje 35 let, in sicer z Odločbo Sveta 2007/198/Euratom ([1]);

B. ker so članice skupnega podjetja Evropska skupnost za atomsko energijo (Euratom), ki ga zastopa Komisija, države članice Euratoma ([2]) in tretje države, ki so sklenile sporazum o sodelovanju z Euratomom na področju nadzorovane jedrske fuzije;

C. ker so cilji skupnega podjetja zagotavljati prispevek Unije k mednarodnemu projektu za fuzijsko energijo ITER, izvajati sporazum o širšem pristopu med Euratomom in Japonsko ter pripraviti gradnjo demonstracijskega fuzijskega reaktorja in sorodnih naprav ([3]);

D. ker projekt ITER vključuje sedem svetovnih partnerjev, namreč Unijo, ki jo zastopa Euratom, Združene države Amerike, Rusijo, Japonsko, Kitajsko, Južno Korejo in Indijo, pri čemer ima Unija vodilno vlogo s 45,4-odstotnim deležem gradbenih stroškov, vsak od preostalih partnerjev pa ima 9,1-odstotni delež; to pa se bo spremenilo v operativni fazi testiranja fuzije, ko bo Unija prevzela 34 % operativnih stroškov ([4]);

E. ker sedanja ocena Komisije o skupnem proračunu Euratoma, ki ga skupno podjetje potrebuje za financiranje evropskega dela izvajanja projekta ITER in s tem povezanih dejavnosti, za obdobje do leta 2035 znaša približno 15 milijard EUR (sedanja vrednost); ker naj bi država gostiteljica ITER (Francija) in države članice Euratoma prispevale dodatnih 3,2 milijarde EUR (v sedanji vrednosti) ([5]);

F. ker Združeno kraljestvo in Švica nista več povezana z dejavnostmi skupnega podjetja v zvezi s projektom ITER niti nista članici skupnega podjetja ([6]);

([1]) 2007/198/Euratom: Odločba Sveta z dne 27. marca 2007 o ustanovitvi Evropskega skupnega podjetja za ITER in razvoj fuzijske energije ter dodelitvi prednosti le-temu (UL L 90, 30.3.2007, str. 58).
([2]) Članice Euratoma so države članice EU ter pridruženi državi Švica in Združeno kraljestvo (do leta 2020).
([3]) Glavne fuzijske naprave so v Cadarachu v Franciji, sedež skupnega podjetja pa je v Barceloni.
([4]) Dokumenta ITER „*Value estimates for ITER Phases of Construction, Operation, Deactivation and Decommissioning and Form of Party Contributions*“ (Okvirni načrt vrednosti za faze gradnje, delovanja, deaktivacije in razgradnje ITER ter oblika prispevkov pogodbenic) in „*Cost Sharing for all Phases of the ITER Project*“ (Delitev stroškov za vse faze projekta ITER).
([5]) Ocene temeljijo na sporočilu Komisije COM(2017)0319 in z njim povezanem delovnem dokumentu služb Komisije SWD(2017)0232, tabela 4.
([6]) Združeno kraljestvo je 31. januarja 2020 izstopilo iz Unije in Euratoma. Sporazum o trgovini in sodelovanju med Unijo (Euratom) in Združenim kraljestvom je bil sklenjen 30. decembra 2020. V njem je določeno, da bo Združeno kraljestvo sodelovalo v programih Unije iz Protokola I in k njim prispevalo, vključno s programom Euratoma za raziskave in usposabljanje ter dejavnostmi skupnega podjetja v zvezi s projektom ITER. Toda dokler se stranki ne dogovorita o Protokolu, Združeno kraljestvo niti ne sodeluje v dejavnostih Skupnega podjetja ITER kot pridružena članica niti kot članica skupnega podjetja. Kar zadeva Švico, sporazum ni bil samodejno podaljšan in je zato leta 2020 prenehal veljati.

G. ker bi moralo skupno podjetje zaradi povečanja preglednosti v svojih zaključnih računih razkriti ustrezne informacije o prispevkih članic na ravni programa; ker bi moralo za vsak program, v okviru katerega deluje, do konca leta po kategorijah članic predložiti vse ustrezne informacije, vključno s pogodbenimi ciljnimi vrednostmi za prispevke, določenimi za zadevni program, višino prejetih prispevkov in obsegom pravnih obveznosti; ker bi moralo skupno podjetje še naprej izboljševati preglednost;

Splošno

1. ugotavlja, da je Računsko sodišče v poročilu o zaključnem računu skupnega podjetja za proračunsko leto 2022 (v nadaljnjem besedilu: poročilo Računskega sodišča) navedlo, da zaključni račun skupnega podjetja v vseh pomembnih pogledih pošteno predstavlja njegov finančni položaj na dan 31. decembra 2022 ter njegov poslovni izid, denarne tokove in spremembe čistih sredstev za proračunsko leto 2022 v skladu z njegovo finančno uredbo in računovodskimi pravili, ki jih je sprejel računovodja Komisije; ugotavlja tudi, da so transakcije, povezane z zaključnim računom skupnega podjetja za proračunsko leto 2022, v vseh pomembnih pogledih zakonite in pravilne;

2. poudarja, da Računsko sodišče opozarja na dejstvo, da je skupno podjetje v zaključnem računu za leto 2022 razkrilo svojo oceno skupnih stroškov za izpolnitev svojih obveznosti za projekt ITER (v nadaljnjem besedilu: ocena ob zaključku), ocenjenih na 19,1 milijarde EUR (v vrednostih za leto 2022), ki vključujejo skupna plačila, izvršena do konca leta 2022, ki so znašala 9,2 milijarde EUR, in oceno prihodnjih plačil, ocenjenih na 9,9 milijarde EUR (v vrednostih iz leta 2022);

3. vendar ugotavlja, da ocena ob zaključku za leto 2022 še vedno temelji na mejnikih in predpostavkah o stroških iz leta 2016 in jo bo treba znatno spremeniti, ko bodo nova referenčna osnova in zahteve projekta ITER dokončane in jih bo odobril Svet ITER ter bodo uradno sporočene skupnemu podjetju;

4. priznava, da je skupno podjetje v letu 2022 izkusilo močne inflacijske učinke, najprej zaradi težav v dobavni verigi zaradi covida-19, nato pa (po februarju 2022) zaradi ruske vojaške agresije proti Ukrajini; je zaskrbljen, da ocenjeni učinek inflacijskih učinkov na skupno oceno ob zaključku skupnega podjetja znaša 144 milijonov EUR (vrednosti iz leta 2008) glede na zadnjo oceno; poleg tega ugotavlja, da naj bi se povečanje ocene ob zaključku odrazilo v dodatnih odhodkih v obdobju 2023–2026; ugotavlja tudi, da je ta inflacijski učinek očiten pri cenah surovin, tako v obstoječih pogodbah kot v razpisih, prejetih v letu 2022, in se bo verjetno nadaljeval tudi v prihodnosti, odvisno od razvoja mednarodnih razmer;

5. z zaskrbljenostjo ugotavlja, da mora Rusija kot članica organizacije ITER-IO dobaviti več komponent za projekt ITER na lokacijo sestavljalnega obrata ITER v Franciji (Cadarache) in zagotoviti letne prispevke za organizacijo ITER-IO; poudarja, da te razmere pomenijo visoko tveganje zamud in višjih stroškov za projekt ITER. vztraja, da je treba razviti rešitve za ustrezno zmanjšanje teh tveganj; meni, da bi morale vse sprejete odločitve zaščititi strateške interese in politične prednostne naloge Unije;

6. se zaveda, da se je Svet ITER na 31. zasedanju novembra 2022 ([7]) dogovoril o posodobitvi izhodišč in da je na 32. zasedanju 21. in 22. junija 2023 ([8]) generalnemu direktorju ITER naročil, naj predstavi predlog za posodobljeno referenčno osnovo za projekt ITER, ki naj bi jo pregledal in odobril leta 2024;

7. z zaskrbljenostjo ugotavlja, da je bilo za skupno podjetje tveganje za upravljanje proračuna ocenjeno kot srednje, in sicer zaradi novih tveganj nadaljnjih zamud in povečanja stroškov projekta ITER, povezanih z načrtovano novo referenčno osnovo, težav z dobavo, ki so posledica sankcij proti Rusiji, in zamud francoskega organa za jedrsko varnost ([9]) pri odobritvi sprememb načrta, do katerih pride med postopkom sestavljanja;

([7]) https://www.iter.org/doc/www/content/com/Lists/list_items/Attachments/1061/2022_11_IC-31.pdf.
([8]) https://www.iter.org/doc/www/content/com/Lists/list_items/Attachments/1115/2023_06_IC-32.pdf.
([9]) Francoski organ za jedrsko varnost [ASN] ima končno pristojnost in sodeluje le z Mednarodno organizacijo za fuzijsko energijo ITER (ITER-IO), vse prihodnje potrebne spremembe pa bi lahko imele velik vpliv na stroške. Januarja 2022 je francoski organ za jedrsko varnost v celoti ustavil sestavljanje ITER, dokler ITER ne bo dokazal, da lahko zagotovi varnost osebja.

Proračunsko upravljanje in finančno poslovodenje

8. pozdravlja, da je bil proračun EU za obdobje 2014–2020 ob koncu leta 2020 v celoti izvršen, kar zadeva obveznosti; poleg tega ugotavlja, da je načrt plačil za neporavnane obveznosti usklajen z izvedbenim načrtom: 232,2 milijona EUR za leto 2022 in 150 milijonov EUR za leto 2023, preostala plačila pa se bodo uresničila v naslednjih letih ([10]);

9. ugotavlja, da se je Evropski svet za obdobje večletnega finančnega okvira 2021–2027 dogovoril o proračunu za prispevek Euratoma k projektu ITER v skupni vrednosti 5 614 milijonov EUR (sedanja vrednost), od tega znaša neposredni prispevek k projektu 5 560 milijonov EUR (sedanja vrednost); poleg tega ugotavlja, da bodo k temu znesku dodani prispevki države gostiteljice ITER in članic, kar je odvisno od končne odločitve ustreznih proračunskih organov;

10. ugotavlja, da je upravni odbor skupnega podjetja prvotno sprejel proračun skupnega podjetja za leto 2022 v višini 854,49 milijonov EUR v odobritvah za prevzem obveznosti in 845,45 milijonov EUR v odobritvah plačil ter da je bil proračun spremenjen z dvema spremembama na sejah upravnega odbora julija in decembra 2022;

11. ugotavlja, da končne razpoložljive odobritve, vključno s prenosi iz prejšnjega leta, znašajo 981,18 milijona EUR v odobritvah za prevzem obveznosti (v primerjavi z 1 069,9 milijona EUR v letu 2021) in 844,02 milijona EUR v odobritvah plačil (v primerjavi s 764,8 milijona EUR v letu 2021);

12. ugotavlja, da je stopnja izvrševanja končnega razpoložljivega proračuna skupnega podjetja znašala 72 % za obveznosti in 91 % za plačila (v primerjavi z 99,7 % oziroma 97,4 % v letu 2021); ugotavlja, da je vzrok za nizki stopnji izvrševanja upočasnitev operativnih dejavnosti, tako na ravni organizacije ITER-IO kot na ravni skupnega podjetja, predvsem zaradi posledic pandemije covida-19, ruske vojaške agresije proti Ukrajini in nedavnih težav s tehnično zasnovo v zvezi s sedanjo sestavljalno fazo projekta ITER;

13. nadalje ugotavlja, da je skupno podjetje s spremembo proračuna zmanjšalo proračun za operativna plačila za 92 milijonov EUR, poleg tega pa je iz svojega proračuna za operativna plačila v upravni proračun (plače) preneslo 9,5 milijona EUR, da bi financiralo obveznosti skupnega podjetja za pokojninski sklad za Komisijo;

14. poudarja, da je Računsko sodišče menilo, da obstajajo pomanjkljivosti pri izvrševanju upravnega proračuna skupnega podjetja, saj je ta proračun vzpostavljen kot odobritve, ki niso ločene; ugotavlja, da se lahko zato upravne obveznosti na podlagi upravnih pogodb in obveznosti, za katere plačila ob koncu leta niso bila izvršena, prenesejo za plačilo v naslednje leto;

15. z zaskrbljenostjo ugotavlja, da je ob koncu leta 2022 stopnja izvrševanja za Naslov 2 –Infrastruktura in odhodki za poslovanje znašala 63 %, če upoštevamo samo novi proračun za upravna plačila za leto 2022 oziroma 69 %, če upoštevamo tudi neporabljeni proračun za upravna plačila iz prejšnjih let, ki je bil leta 2022 ponovno aktiviran za izvrševanje, stopnja razveljavitev prevzetih obveznosti, prenesenih iz prejšnjega leta, pa je bila visoka in je v povprečju znašala 20 %;

Uslužbenci in zaposlovanje

16. ugotavlja, da je bilo na dan 31. decembra 2022 v skupnem podjetju zaposlenih 46 uradnikov, 224 začasnih uslužbencev in 164 pogodbenih uslužbencev; poleg tega ugotavlja, da je skupno podjetje zaposlovalo tudi 12,5 agencijskih delavcev (v ekvivalentu polnega delovnega časa) in tri napotene nacionalne strokovnjake;

17. ugotavlja, da je bilo v letu 2022 zaposlenih 11 novih uslužbencev (šest začasnih uslužbencev in štirje pogodbeni uslužbenci ter en napoteni nacionalni strokovnjak) in da so štirje uslužbenci (vsi pogodbeni uslužbenci) postali začasni uslužbenci na podlagi izbirnih postopkov;

18. meni, da je skupno podjetje nekoliko izboljšalo neravnovesje med spoloma; na podlagi konsolidiranega letnega poročila o dejavnostih v zvezi z uravnoteženo zastopanostjo spolov ugotavlja, da je bilo med zaposlenimi v skupnem podjetju približno 38 % žensk in 62 % moških; predlaga, naj skupno podjetje še naprej izboljšuje uravnoteženo zastopanost spolov in si v zvezi s tem prizadeva za geografsko uravnoteženost;

([10]) Komisija, Uspešnost projekta ITER, 2023.

19. poudarja, da je Računsko sodišče menilo, da so razmere, kar zadeva višje vodstvo skupnega podjetja ob koncu leta 2022 še vedno nestabilne in v pomembnem procesu tranzicije, in sicer zaradi odhoda direktorja junija 2022 in imenovanja vodje oddelka za širši pristop za generalnega direktorja organizacije ITER-IO septembra 2022, kar je povzročilo kadrovske spremembe pri štirih od sedmih višjih vodstvenih položajev skupnega podjetja;

20. se strinja s pomislekom Računskega sodišča, da to pomeni tveganje za dobro poslovodenje in neprekinjeno poslovanje skupnega podjetja v času, ko bo moralo izkušeno višje vodstvo izvajati nove referenčne osnove ITER, ki bodo pomembno vplivale na dejavnosti skupnega podjetja;

21. izraža zaskrbljenost zaradi pisma ([11]), ki so ga sindikati v začetku leta 2022 naslovili na Komisijo in v katerem so opisali razmere na področju upravljanja in človeških virov ter Komisijo opozorili na tveganja za pravilno delovanje skupnega podjetja, dobro počutje njegovih uslužbencev in ugled EU v projektu ITER;

Preprečevanje goljufij in nasprotij interesov

22. na podlagi konsolidiranega letnega poročila o dejavnostih za leto 2022 ugotavlja, da se je izvajanje ukrepov iz akcijskega načrta za boj proti goljufijam sistematično spremljalo z uporabo namenske podatkovne zbirke (RAPID), ki dokumentira napredek pri izvajanju ukrepov za boj proti goljufijam v letu 2022;

23. z zadovoljstvom ugotavlja, da je uradnik za boj proti goljufijam in etiko med letom uslužbencem, ki sodelujejo pri javnih naročilih, upravljanju pogodb, financah in upravljanju človeških virov, zagotavljal informacije in podporo v zvezi s preprečevanjem goljufij ter da so bili za osebje in vodstvo skupnega podjetja organizirani dogodki za ozaveščanje o boju proti goljufijam, vključno z usposabljanji za novince; ugotavlja, da se je o stanju izvajanja poročalo na sejah revizijskega odbora, poleg tega pa je bila notranja mreža korespondentov za področje goljufij v skupnem podjetju obveščena posamično in v okviru rednih sestankov mreže za dajanje zagotovil;

24. z zadovoljstvom ugotavlja, da so bili uslužbenci obveščeni o pravilih, postopkih, procesih in primerih dobrih praks v zvezi z etiko ter preprečevanjem in obvladovanjem nasprotij interesov, zlasti prek priročnika na intranetu skupnega podjetja;

25. pozdravlja, da morajo od leta 2022 vsi uslužbenci skupnega podjetja vsako leto podati splošno izjavo o interesih; izdajanje in ocenjevanje izjav se zdaj upravljata z na novo vzpostavljenim digitaliziranim registrom nasprotij interesov skupnega podjetja, ki izboljšuje spremljanje in sledljivost ter s tem preprečevanje in obvladovanje njegovih nasprotij interesov;

Upravljavski in kontrolni sistemi

26. z zaskrbljenostjo ugotavlja, da Računsko sodišče meni, da upravljanje pogodb v skupnem podjetju izkazuje slabosti, ki so resno vplivale na doseganje ciljev pogodbe in lahko, če ne bodo odpravljene, vplivajo tudi na druge operativne dejavnosti skupnega podjetja, in sicer zaradi velikih sprememb veljavnih kompleksnih pogodb, ki bodo morda potrebne na podlagi posodobljene referenčne osnove projekta ITER;

27. izpostavlja zlasti, da je bila leta 2013 podpisana pogodba v višini 500 milijonov EUR za zasnovo, opremo in postavitev jedrskih in nejedrskih obratov ITER; decembra 2020 sta skupno podjetje in organizacija ITER-IO v odziv na pomisleke in nezadovoljstvo z napredkom in učinkovitostjo izvajalca pri delu na nejedrskih obratih, ki še ni bilo opravljeno, s pomočjo zunanjih pravnih strokovnjakov ocenila morebitne posledice alternativnih strategij javnega naročanja, kot so ponoven razpis za storitve za opremo ali prenos še neopravljenih del na druge izvajalce; ugotavlja, da je izvajalec februarja 2021 predložil zahtevek za povračilo stroškov v skupni višini 150 milijonov EUR za storitve za jedrsko zasnovo in opremo, temu pa je septembra 2021 sledil še en zahtevek v višini 30 milijonov EUR za še neopravljena dela na nejedrskih obratih; na podlagi analize tveganja in povratnih informacij, ki so jih predložili pravni strokovnjaki, se je direktor skupnega podjetja z izvajalcem pogodil samo za poravnavo prvega zahtevka, in sicer za znesek v višini 75 milijonov EUR, za neporavnani drugi zahtevek pa je izvajalec začel postopek za reševanje spora;

([11]) https://u4unity.eu/link/Topic_91_F4E.pdf.

28. poudarja, da je po navedbah Računskega sodišča analiza dokumentacije o izvajanju pogodbe razkrila pomanjkljivosti pri tem, kako skupno podjetje upravlja to pogodbo, pri čemer je zlasti poudarilo, da skupno podjetje ne more prijaviti pomembnih neskladij v zvezi z načrtovanjem programa izvajalca, kar je privedlo do različnih razlag in nesoglasij med stranema glede obsega dela, rokov in projektnih zahtev; poleg tega so pravni strokovnjaki zaključili, da skupno podjetje zaradi ubeseditve zadevnih klavzul pogodbe ne more prekiniti, da bi samo izvedlo delo v zmanjšanem obsegu ali poskrbelo, da ga izvedejo drugi izvajalci; obžaluje, da skupno podjetje ni moglo jasno določiti obveznosti izvajalca, ker skupno podjetje ni imelo evidenc o projektu;

29. ugotavlja, da je v konsolidiranem letnem poročilu o dejavnostih za leto 2022 navedeno, da skupno podjetje še naprej izvaja priznan, zrel in dobro delujoč sistem notranje kontrole; vendar ugotavlja, da skupno podjetje priznava, da spremembe v najvišjem vodstvu (direktor in višji vodstveni delavci), ki potekajo od sredine leta 2022, neposredno vplivajo na izvajanje nekaterih ukrepov in na organizacijsko kulturo v podjetju ter da lahko prepoznavnost celovitega izvajanja pobud traja nekaj časa;

30. priznava, da je skupno podjetje pri uporabi načela previdnosti označilo dve pomanjkljivosti kot pomembne, in sicer eno v zvezi z zunanjimi ponudniki storitev (človeški viri, kompetence in neprekinjenost poslovanja) ter drugo v zvezi z delovno obremenitvijo in dobrim počutjem osebja;

31. ugotavlja tudi, da višje vodstvo skupnega podjetja stalno spremlja ukrepe, ki so se začeli izvajati na področjih, za katera je bilo ugotovljeno, da imajo pomembne pomanjkljivosti, in meni, da je podjetje znatno ublažilo s tem povezana tveganja in pripravilo konkretne akcijske načrte za odpravo nerešenih pomislekov, s čimer je v letu 2022 upravičilo umik pridržka za leto 2021;

Nadaljnji ukrepi glede opažanj iz prejšnjih let

32. ugotavlja, da so „opažanja“ v posebnih letnih poročilih skupnih podjetij dejansko „priporočila Računskega sodišča, ki niso časovno določena“; ugotavlja, da Računsko sodišče vsako leto spremlja, ali se ta opažanja upoštevajo, in oceni njihov status kot „odprta“ ali „zaključena“;

33. ugotavlja, da sta od petih opažanj Računskega sodišča v letih 2019 in 2021 zaključeni le dve;

34. ugotavlja, da se odprto opažanje za leto 2019 (i) nanaša na pretirano uporabo pogodbenih virov ali zaposlovanje oseb, ki opravljajo delo pri zunanjem izvajalcu dejavnosti (približno 62 % v letu 2019), kar za skupno podjetje predstavlja bistveno tveganje v zvezi z ohranjanjem ključnih kompetenc, nejasno odgovornostjo, možnimi sodnimi spori in manjšo učinkovitostjo uslužbencev zaradi decentraliziranega upravljanja;

35. ugotavlja, da je v letu 2022 skupno podjetje ustanovilo delovno skupino za oceno velike uporabe zunanjih virov, da bi bolje načrtovalo in utemeljilo potrebe na tem področju;

36. ugotavlja, da se odprta opažanja za leto 2021 nanašajo na (i) pomanjkanje dokazov o učinkovitosti in pozitivnem učinku na sistem rednih letnih ocenjevanj zunanjih strokovnjakov in intenzivnih notranjih revizij, ki zajemajo večino kritičnih področij dejavnosti skupnega podjetja; to je povzročilo povečanje upravnega bremena in (ii) poslabšanje delovnega okolja v skupnem podjetju ([12]) in nesorazmerno uporabo zunanjih kadrovskih virov, kar je povečalo izzive in tveganja za delovno okolje;

37. ugotavlja, da je upravni odbor skupnega podjetja leta 2022 na podlagi dveh priporočil iz desetega letnega poročila ([13]) o oceni upravljanja človeških virov odobril akcijski načrt za njuno izvajanje.

([12]) Glavni razlogi so pomanjkljivosti na ravni višjega vodstva, npr. nepregledno in nefunkcionalno sprejemanje odločitev ter pomanjkanje socialnega dialoga.

([13]) 56. zasedanje upravnega odbora 7. in 8. julija 2022 v Barceloni.